

Surrealistiska tider

Cathrine Johansson visar tuschteckningar på Härke Konstcentrum.

Tankarnas mångfald uppstår vid mitt möte med Cathrine Johanssons bildvärld. Några för mig bakåt i tiden, närmare bestämt 100 år när briter, fransmän och tyskar utkämpar ett av världshistoriens blodigaste slag. På västfronten i Frankrike stred arméerna vid floden Somme där ungefär en miljon människor dog eller sårades. Det första världskriget var det första mekaniserade kriget i historien, vapnets effektivitet gjorde att förlustsiffrorna steg i höjden.

Det var en förnuftsbasead politik, förenandet av expanderande civilisation, kapitalism och vetenskap som gjort kriget möjligt och lett till att det fick så katastrofala följder. Mot denna utveckling protesterade två efterkrigstida konströrelser, dadaismen och surrealismen. Med författaren André Breton i spetsen gjorde surrealisterna upp med förnuftsstron och det civila samhällets språkbruk och kategoriseringar som använts för att motivera kriget.

Istället ville surrealisterna, influerade av psykoanalysen, betona känslor och det undermedvetna. Samhällets koder bröts ner i ett flöde, man ville ta bort gränserna mellan det höga och det låga, det verkliga och det imaginära, det förflutna och det kommande.

Vi står inför en liknande situation idag, förenandet av civilisation, kapitalism och vetenskap har lett till en klimatkris och betydande motsättningar i världen. Konstnärer reagerar återigen genom att vända sig mot det styrande förnuftet, utforska och bryta ner maktens koder. Fast idag sker det mindre uttalat och utan direkta konstnärliga program. Det går att sätta in även Cathrine Johanssons verk i en sådan kontext.

Under 1920-talet utvecklade surrealisterna metoden med automatiskt skapade texter och bilder. Tanken vara att skapa direkt ur det undermedvetna utan att koppla in förnuftet. Senare ägnade sig exempelvis Salvador Dali åt en mer narrativ konst med detaljerade beskrivningar av drömmar. Cathrine Johanssons utveckling har gått åt det andra hållet. De plåtserigrafier hon länge arbetat med har ofta haft drömlika sekvenser, men på senare tid har hon ägnat sig åt mer automatiskt bildskapande i de tuschteckningar som visas på utställningen.

När hon har talat i telefon har Johansson suttit med tuschpenna och skapat målningar utan att riktigt ha varit medveten om vad det blivit. Koncentrerad på samtalet har hon låtit tuschpennan gå och låtit bilder stiga upp ur hennes inre. I efterhand har hon bestämt vad det föreställer och gett målningarna titlar efter detta. Här finns fantasifula skapelser med figurer och besjälade eller åtminstone biologiskt levande maskiner. Psykedeliska färger och former liksom mer allmogeorienterade kurbitsinslag. Där finns en balans och harmoni och Johansson berättar att hon bara målat under telefonsamtal som inte varit så jobbiga. Det är långt från vanligt telefonklotter och förvånansvärt avancerade och drivna målningar.

Mina associationer för mig sedan till nuet då ett sjunkande intresse främst bland yngre att gå på gallerier och konstmuseer ibland förklaras av att vi lever i en bildkultur, med ett ständigt flöde i datorer och smartphones. Sant är också att de flesta av oss lever i en verkligt virtuell värld. Enligt sociologen Manuel Castells definition är en sådan primärt uppbyggd av elektroniskt baserade, virtuella kommunikationsprocesser. Den är verklig och inte imaginär eftersom den är vår grundläggande verklighet. Beroende på vilka vi är

bygger vi upp olika representationssystem där vi hämtar information, bedriver vårt arbete och tar kontakt med andra människor. Vi skapar åsikter, agerar politiskt och förverkligar drömmar.

I ett sådant representationssystem skapas mening och betydelse genom en hypertext av länkad information, främst på webben. Men inte en gemensam hypertext och en mening utan alla har sina hypertexter och sitt meningsskapande beroende på vilka de är. Det är alltså ett i högsta grad individuellt meningsskapande som äger rum när vi tar del av hypertexter på webben. Här finns ett viktigt grundläggande problem, hur ska man skapa en gemenskap när alla sitter med sin information och kodar den utifrån vilka de är och har blivit i flödet?

Konstintresserade och människor i branschen kan förstås sitta med sina hypertexter med bilder av konstverk och kommunicera kring dem. Fast dessa är ändå troligen mestadels individer ur samma krympande skara som brukar gå på konstgallerier och museer, prata med konstnärer och gå på guideade visningar. Har då konsten spelat ut sin roll i det sammanhang som tecknats inledningsvis. Kan den skapa gemenskaper, bilda opinion och vara del av ett politiskt engagemang? Som Castells påpekat har konsten alltid fungerat som brobyggare och har en viktig roll som sådan även i nätverkssamhället.

Att exempelvis betrakta van Goghs landskapsmålningar ger upplevelser utöver det vardagliga slitet och kan förena människor oavsett vilka de är. Vi har alla våra individuella erfarenheter och åsikter som kan vara motstridiga och splittrande. Särskilt är så fallet i nätverkssamhället med alla dess koder och personliga meningsskapande. Därför är behovet av konsten större än tidigare och surrealismen med dess utforskande av det undermedvetna kan bli aktuellare än någonsin eftersom den penetrerar dessa individuella flöden av intranät och går direkt in i djupt liggande hemligheter, som till stor del är gemensamma. Ett sådant utforskande har Cathrine Johansson påbörjat och här kan besökare ta vid.

Text och foto: Torbjörn Aronsson

Volym 2016-12-19